

hij in Nederland had verloren. Volgens Van Raalte was het uiteengaan van 1857 de openbaring van een sektegeest, in zijn ogen dezelfde die in Nederland de Afscheiding als einddoel beschouwde.³⁸

Hoe oordeelde de rechtzinnige afgescheiden Bouwman over deze aansluiting, bij een kerk waarin de klant koning leek en waarin afgescheidenen zich dit lieten welgevalen? Bouwman volgde in zijn boek *Amerika* in grote lijnen het in 1907 bij het vijftigjarig bestaan van de Christian Reformed Church geformuleerde oordeel over het ontstaan van deze kerken van Henry Beets,³⁹ die hij persoonlijk kende. Bouwman had Beets in 1902 op de synode te Arnhem ontmoet, in 1910 hadden zij samen door Amerika gereisd en in later jaren bezochten ze tweemaal samen gereformeerde gemeenschappen in Duitsland.

Beets had in 1907 geschreven dat de aansluiting van 1850 onwettig was, omdat bij dit besluit ernstige vormfouten waren gemaakt; zo hadden de ambtsdragers verzuimd de gemeenten te raadplegen over de aansluiting bij de Reformed Church. De stichting van de Christian Reformed Church in 1857 werd door Beets vervolgens als wettig beoordeeld, onder meer met beroep op de door Wyckoff aan de afgescheidenen geboden mogelijkheid 'to check out anytime you like'. Terwijl Dosker dus de aansluiting van 1850 goedkeurde en de breuk van 1857 veroordeelde, keurden Beets en Bouwman de aansluiting af en verdedigden ze de scheiding.

Bouwman nuanceerde Beets' standpunt echter wel op een enkel punt. Zo ging het hem te ver de aansluiting van 1850 'onwettig' te noemen. Zeker, er waren vormfouten gemaakt. Maar zwaarder dan dit formele bezwaar woog voor Bouwman het materiële punt, 'dat de pas aangekomenen eigenlijk niet wisten, wat zij deden, bij welke kerk zij zich aansloten'.⁴⁰ Hier ging het wat Bouwman betreft dus niet om een crisis der jeugd, maar om jeugdige onbezonnenheid. Zo streng als hij in Nederland over Scholte's relatieve waardering van het kerkverband had geoordeeld, zo mild was hij hier over de kerkrechtelijke lichtvaardigheid van de kolonisten.

Maar nu verder over de scheuring van 1857. Spoedig na de aansluiting ontstond er zoals gezegd onder de kolonisten toch onvrede over de Reformed Church. Deze onvrede leidde tot enig zelfonder-

38. Dosker, *Ibidem*, pag. 275.

39. H. Beets, 'De Christelijke Gereformeerde Kerk in haren oorsprong en worstelperiode', in: *Gedenkboek van het vijftigjarig jubileum der Christelijke gereformeerde Kerk, A.D. 1857-1907*, Grand Rapids, 1907, pag. 3-48.

40. Bouwman, *Amerika*, pag. 137. J.A. Wormser, *In twee werelddeelen. Het leven van Albertus Christiaan van Raalte*, serie Een schat in aarden vaten, eerste serie, I, Nijverdal, 1915, pag. 200, is eveneens van mening dat gebrek aan voorkennis ten tijde van de aaneensluiting in 1850, veroorzaakt door overhaasting, de belangrijkste grond is geweest voor de latere scheuring in 1857.